

Remissvar på delbetänkandet Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2)

Remissvarets inriktning och avgränsning

Institutet för språk och folkminnen (Isuf) lämnar härmed synpunkter på delbetänkandet *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap* (SOU 2021:2). Isofs remissvar kommer enbart att beröra den del av kunskapskravet som gäller det svenska språket. Den del som rör kunskaper i samhällskunskap har Isuf valt att inte kommentera.

Isuf har varit representerad i utredningen genom att en av Isofs språkvårdare i svenska medverkat som expert. I samband med att utredningen lade fram sina förslag lämnade Isofs expert ett särskilt yttrande. Isofs remissvar ansluter i allt väsentligt till detta yttrande.

Isofs synpunkter

Isuf ser positivt på utredningens grundföresats; att stärka medborgarskapets status och att främja ett inkluderande samhälle. Det är också positivt att förslaget om språkrav innefattar en viss flexibilitet, i det att kunskaper i svenska och samhällskunskap ska kunna uppvisas på flera olika sätt. Utöver ett godkänt provresultat kan sökanden bland annat visa på godtagbara kunskaper genom godkänt betyg i svenska via sfi-utbildningen eller via skolämnet svenska/svenska som andraspråk från årskurs 9. Isuf menar att flexibilitet är viktigt för att inte olika förutsättningar för individen i samband med själva testsituationen ska försvåra vägen till medborgarskap. Av den anledningen är det också bra att utredningen föreslår en undre och en övre åldersgräns för språkravet samt att det bör ges möjlighet till dispens för dem som inte har möjlighet att uppfylla kravet.

Högt språkrav ökar risken för exkludering

Trots de nämnda undantagen innebär utredningens förslag att en majoritet av alla som invandrar till Sverige kommer att innefattas av språkravet. Möjligheten att tillägna sig ett nytt språk varierar dock mycket från person till person.

Utredningens förslag på språktest innebär att den sökande behöver klara prov i läs- och hörförståelse på B1-nivå respektive skriftlig och muntlig färdighet på A2-nivå (enligt GERS-skalan). Det innebär att sökanden ska ligga på en relativt hög språklig nivå. Utredningen hänvisar till studier som undersökt effekten av införande av språkrav på dessa nivåer, bland annat i Danmark och Nederländerna. Studierna visar att individers utbildningsnivå och språkbakgrund är avgörande för möjligheten att få medborgarskap, vilket riskerar att skapa en klyfta mellan dem som beviljas medborgarskap och dem som inte gör det. Man drar slutsatsen att ju högre kraven som ställs, desto lägre är sannolikheten att invandrare med låg utbildningsbakgrund beviljas medborgarskap.

I det särskilda yttrande som Isofs expert lämnade, påpekades risken för att det språkrav som utredningen föreslår ska komma att skapa samma slags exkluderingsmekanism som i de undersökta länderna. Detta skulle alltså göra att språkravet på gruppnivå kommer att ge mycket olika utfall när det gäller möjligheten att få medborgarskap. Statistik om elevers genomströmning inom sfi vittnar om att samma mönster finns i Sverige. Inlärare från vissa länder har svårare att nå den färdighetsnivå inom sfi-utbildningen som motsvarar de kunskaper som språkravet kommer att ställa.

Tillgången på språk är det allmännas ansvar

Språklagen anger att det är det allmänna som har ansvaret för att individen ges tillgång till det svenska språket. "Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska [...]" (§14, språklagen).

Om ett språkrav för medborgarskap införs är det därför av stor vikt att det samtidigt ges goda förutsättningar för så många som möjligt att lära sig svenska på en nivå som motsvarar kravet för medborgarskap. Nyligen lades en utredning fram med förslag i syfte att höja sfi-utbildningens kvalitet (SOU 2020:66). De föreslagna åtgärderna inriktas bland annat mot att höja andelen behöriga sfi-lärare. Detta är en helt central uppgift för utbildningssektorn, med tanke på att administrationen av språktestförfarandet förväntas ta stora resurser i anspråk när det gäller just kvalificerade andraspråklärare. Om man inte lyckas utbilda fler lärare är risken stor att kompetensen inom dessa utbildningsformer (sfi och sva) urholkas ännu mer än vad som är fallet idag.

Avslutningsvis menar Isuf att det är önskvärt att lägga språkravet på en något lägre nivå än den som utredningen föreslår. De eventuella symboliska vinsterna med införandet av ett språkrav för medborgarskapets status hade kunnat åstadkommas också på en lägre nivå och motivationen för den enskilde att tillägna sig språkkunskaper på en god nivå finns kvar. Samtidig tror vi att de uppenbara risker för exkludering som redogjorts för ovan skulle

minska med ett något lägre krav. I det fall ett språkrav ändå införs på den föreslagna nivån, är det av yttersta vikt att stora satsningar görs på sfi och på att utveckla allmänt tillgängliga språkliga resurser i form av lexikon, tolkordlistor etc., med utgångspunkt i språklagens paragraf om det allmännas ansvar för tillgången till svenskan.